

РОЗДІЛ 2 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 364.2-054.73(477+438)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.2.11>

Аліна ДУЛЯ

викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Інститут людини Київського університету імені Бориса Грінченка, бульвар Ігоря Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02000

ORCID: 0000-0002-9067-4820

Бібліографічний опис статті: Дуля, А. (2022). Особливості соціальної допомоги особам, які потребують тимчасового захисту в Польській Республіці. *Ввічливість. Humanitas*, 2, 82–88, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.2.11>

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ В ПОЛЬСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

У статті розкрито сутність поняття «особи, які потребують тимчасового захисту» та визначено їхній юридичний статус. Особи, які потребують тимчасового захисту – це іноземці та особи без громадянства, які масово вимушені шукати захисту в певній країні. Визначено, що через вимушене переміщення за кордон особи знаходяться в особливо вразливому стані та потребують тимчасового захисту, оскільки вони вимушені були змінити постійне місце проживання, звичне коло спілкування, залишити свою роботу та близьких людей. Стан осіб, які вимушені шукати тимчасового захисту в інших країнах світу супроводжується інтенсивними емоційними переживаннями: станом шоку, найсильнішим стресом, пов'язаним з перебуванням в умовах, що становлять загрозу життю людини або його близьким.

Особлива увага приділена аналізу нормативно-правового законодавства Польської Республіки, діяльності державних та недержавних організацій щодо допомоги громадянам України у зв'язку із збройним конфліктом. Визначено, що особам, які потребують тимчасового захисту надається комплексна соціальна допомога за рахунок зміцнення міжсекторальної взаємодії між представниками публічного, громадського та бізнесового секторів, а також засобів масової інформації. Визначено особливості надання соціальної допомоги особам, які потребують тимчасового захисту в Польській Республіці та охарактеризовано її види, а саме: інформаційну, юридичну, матеріальну, медичну, психологічну допомогу та допомогу з освітою, пошуком роботи і житла.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у подальшому визначенні особливостей та аналізі стану надання соціальної допомоги особам, які потребують тимчасового захисту за кордоном. Також у здійсненні порівняльної характеристики видів соціальної допомоги даній групі отримувачів соціальних послуг в різних країнах світу.

Ключові слова: особи, які потребують тимчасового захисту, соціальна допомога, матеріальна допомога, юридична допомога, психологічна допомога, медичне обслуговування, міжсекторальна взаємодія.

Alina DULIA

Lecturer at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Institute of human Borys Grinchenko, I. Shamo Boulevard, 18/2, Kyiv, Ukraine, 02000

ORCID: 0000-0002-9067-4820

To cite this article: Dulia, A. (2022). Osoblyvosti sotsialnoi dopomohy osobam, yaki potrebuut tymchasovoho zakhystu v Polskii Respublitsi [Features of social assistance to persons in need of temporary protection in the Republic of Poland]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 82–88, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.2.11>

FEATURES OF SOCIAL ASSISTANCE TO PERSONS IN NEED OF TEMPORARY PROTECTION IN THE REPUBLIC OF POLAND

The article reveals the essence of the concept of «persons in need of temporary protection» and defines their legal status. Persons in need of temporary protection are foreigners and stateless persons who are forced to seek protection en

masse in a particular country. It has been determined that due to forced movement abroad, persons are in a particularly vulnerable state and need temporary protection, as they have been forced to change their permanent place of residence, usual circle of friends, place of work and their whole life. The condition of people who are forced to seek temporary protection in other parts of the world is accompanied by intense emotional experiences, a state of shock, the greatest stress associated with being in conditions that threaten the life of a person or his loved ones.

Particular attention is paid to the analysis of the legal legislation of the Republic of Poland, the activities of state and non-governmental organizations to assist citizens of Ukraine in connection with the armed conflict. It is determined that comprehensive social assistance is provided to persons in need of temporary protection by strengthening intersectoral cooperation between representatives of the public, public and business sectors, as well as the media.

The peculiarities of providing social assistance to persons in need of temporary protection in the Republic of Poland are determined and its types are characterized, namely: informational, legal, psychological, socio-pedagogical, medical assistance and assistance in finding work and housing.

Prospects for further research are seen in the further identified features and analysis of the state of social assistance to persons in need of temporary protection abroad. Also in the implementation of comparative characteristics of types of social assistance to this group of recipients of social services in different countries.

Key words: *persons in need of temporary protection, social assistance, financial assistance, legal assistance, psychological assistance, medical care, intersectoral interaction.*

Постановка проблеми. Відкритий воєнний напад Російської Федерації на Україну, який розпочався 24 лютого 2022 року став причиною серйозної гуманітарної кризи. Повномасштабна війна, яка розгорнулася на території України призвела до значної кількості випадків смерті, поранень, масового переміщення цивільних, а також серйозних руйнувань та пошкодження цивільної інфраструктури та житлових будинків. В групі ризику опинилися мільйони людей, які потребують допомоги – як всередині країни, на окупованих територіях, так і ті, що виїхали за кордон. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців на 17 квітня 2022 рік понад 4 мільйони українців, з них приблизно 2 мільйони – діти, були змушені покинути своє місце проживання та шукати тимчасового захисту за кордоном. Найбільше українців виїхали до Польщі – 2,8 млн людей (Кількість біженців з України).

Аналіз дослідження. Дослідження соціальної роботи з біженцями та вимушеними мігрантами висвітлюється у працях М. Дибаш, М. Лукашевич, К. Левченко, О. Малиновської, Т. Меліченко, М. Пірен, В. Рюль, Л. Цевельова, М. Шульги. Питанням соціально-психологічних особливостей біженців, вимушених мігрантів та різних аспектів їх соціальної та психологічної адаптації займалися такі українські та зарубіжні науковці як: М. Багері, Б. Вольфганг, В. Гриценко, В. Кердивар, І. Козинець, О. Кхасраві, О. Лавер, Н. Лебедева, М. Максимов, Є. Мигашко, К. Оберг, Н. Палагіна, К. Папагеоргіу, Ю. Платонов, Т. Стефаненко, Г. Солдатова, Н. Тимошенко, Ю. Хачатурян, В. Хесле, В. Христенко, Л. Шайгерова та ін.

Мета дослідження: визначення особливостей й аналіз досвіду здійснення соціальної

допомоги особам, які потребують тимчасового захисту в Польській Республіці.

Виклад основного матеріалу. Через вимушене переміщення за кордон особи знаходяться в особливо вразливому стані та потребують тимчасового захисту, оскільки вони вимушені були змінити постійне місце проживання, звичне коло спілкування, часто – і сферу діяльності. Ситуація вимушеного виїзду за кордон сама по собі є стресовою. Стан осіб, які вимушені шукати тимчасового захисту в інших країнах світу супроводжується інтенсивними емоційними переживаннями, станом шоку (пов'язаним з попаданням під обстріли, втратою близьких тощо), найсильнішим стресом, пов'язаним з перебуванням в умовах, що становлять загрозу життю людини або його близьким (Кердивар, Христенко, 2021). Внаслідок травматичного досвіду особа переживає стани, які спричиняють нестабільність і втрату контролю над ситуацією, власним життям: втрата автономності, втрата суб'єктивності, порушення ідентичності, розгубленість, побоювання відторгнення, відчуття незахищеності, стан жертви, злість та пошук «зовнішнього ворога», відсутність можливостей прогнозувати майбутнє, сором, низька самооцінка, почуття провини, реакції на тяжкий стрес і порушення адаптації (Мельник, 2015, с. 10).

За даними соціологічної служби Центру Разумкова на пунктах пропуску через державний кордон України в осіб, які потребують тимчасового захисту через агресію Росії спостерігається середній рівень паніки, тривоги, страху за безпеку та життя, а також невпевненості в майбутньому (Українські біженці).

З моменту прибуття на нове місце у осіб, які потребують тимчасового захисту починається

процес адаптації в новій країні та усвідомлення свого соціально-психологічного стану та юридичного статусу, пошуку нового місця роботи та побудови життя заново в незвичних для них умовах.

Питання надання тимчасового захисту регулює Директива про тимчасовий захист, прийнята в Європейському Союзі ще в 2001 році для забезпечення мінімальних стандартів надання тимчасового захисту у випадках масового напливу переміщених осіб. Проте вперше Директиву було активовано Рішенням Ради Європейського Союзу 4 березня 2022 року з метою встановлення механізму тимчасового захисту осіб, які змушені виїхати з України через розпочату Росією війну.

Відповідно до вище зазначеної Директиви особи, які потребують тимчасового захисту – це іноземці та особи без громадянства, які масово вимушені шукати захисту в певній країні. Підстави для отримання статусу особи, яка потребує тимчасового захисту, мають зовнішній характер: зовнішня агресія, іноземна окупація, громадянська війна, зіткнення на етнічній основі, природні чи техногенні катастрофи.

Згідно з рішенням Ради Європейського Союзу статус особи, якій надається тимчасовий захист мають: громадяни України та члени їхніх сімей; особи без громадянства, біженці та члени їхніх сімей із третіх країн, які рятуються від війни в Україні; іноземці, які постійно проживають в Україні на законних підставах та не можуть безпосередньо повернутись в країну свого походження. (Директива Ради).

У зв'язку зі зростанням напливу осіб, які шукають тимчасового захисту та з метою дотримання Рішення Ради Європейського Союзу, державні органи Польщі, активно розвивають систему безоплатної соціальної допомоги особам, які потребують тимчасового захисту. Ця допомога регламентується спеціальним Законом «Про допомогу громадянам України у зв'язку із збройним конфліктом на території цієї держави». Відповідно до вище зазначеного закону та Директиви про тимчасовий захист, громадяни України, які – внаслідок російської агресії – покинули свою Батьківщину, мають можливість легального перебування на території Польщі; можливість працевлаштування; можливість здійснення господарської діяльності; можливість отримання номеру PESEL

(універсальна система реєстру населення); доступ до охорони здоров'я; доступ до соціального забезпечення; доступ до загальноосвітніх навчальних закладів (O pomocy obywatelom Ukrainy w związku, 2022).

Польща досить швидко й ефективно зреагувала на нові реалії та виклики. Для осіб, які потребують тимчасового захисту створенні спеціалізовані установи: інформаційні центри для біженців, пункти допомоги та пункти тимчасового проживання. Ці установи забезпечують особам, які прибули на територію Польщі швидкий доступ до різних видів соціальної допомоги в одному місці. В центрах надається інформація щодо перебування в Польщі; допомога в пошуку тимчасового житла або надання житла; надається юридична, медична, психологічна та гуманітарна допомога.

Нині в Польщі, соціальна допомога особам, які потребують тимчасового захисту стала частиною системи державної допомоги. Вона передбачає надання цій групі отримувачів соціальних послуг різних видів соціальної допомоги, а саме: інформаційну, юридичну, матеріальну, медичну, психологічну допомогу та допомогу з освітою, пошуком роботи і житла.

Охарактеризуємо кожен із видів соціальної допомоги, який надається, в Польщі, особам, які потребують тимчасового захисту.

З метою надання громадянам України актуальної інформації щодо умов перетину кордону для дорослих та дітей, умов перебування в Польщі, отримання документів та відповідного статусу – біженця або тимчасового захисту, інформації з пошуку роботи, отримання медичної, юридичної, психологічної та фінансової допомоги державними та громадськими організаціями у співпраці з сферою бізнесу та засобами масової інформації створені різноманітні інтернет портали, сайти, радіо програми та запущено гарячі лінії. До них належить: інтернет сайт UA HELP та телеграм-бот UAHelpBot, на яких наявні всі необхідні контакти гарячих ліній, центрів допомоги та фондів, які надають підтримку українцям у Польщі; програма українською мовою «Довідник для біженців з України», яка включає інформацію українською мовою для біженців, аудіоматеріали, у тому числі «Путівник для біженців з України»; програма «RDC для України. Де шукати підтримки?» та інші.

Фонд справедливості, яким керує Міністерство юстиції створив Цілодобову гарячу лінію допомоги потерпілим з України. Вид допомоги залежить від індивідуальної ситуації потребуючих. (Юридична допомога).

Крім спеціалізованих установ, що організують допомогу особам, які потребують тимчасового захисту, в Польщі, надається безкоштовна юридична допомога. Відповідно до Закону «Про безоплатну правову допомогу, громадянське консультування та юридичну освіту» в Польщі діють пункти безоплатної правової допомоги, громадянських консультацій та посередництва (медіації) (Юридична допомога).

Безоплатна правова допомога спрямована на надання юридичної інформації про права та обов'язки осіб, які потребують тимчасового захисту; допомогу у вирішенні юридичних проблеми та оформленні документів; представництво інтересів в суді.

Безкоштовні громадянські консультації передбачають індивідуальний розгляд проблемної ситуації громадянським радником; підбір шляхів та способів її вирішення; пояснення прав та обов'язків; надання підтримки особам у самостійному вирішенні проблеми; допомога у розробці плану дій щодо вирішення проблеми та його реалізації (O nieodpłatnej pomocy prawnej, 21).

Безоплатне посередництво (медіація) передбачає вирішення конфліктних ситуацій за допомогою медіатора без звернення до суду.

З метою правової освіти осіб, які потребують тимчасового захисту громадські організації у консультаційних пунктах проводяться різні заходи (лекції, семінари, соціальні кампанії, особисті зустрічі, трансляції в місцевих ЗМІ, вебінари) та роздаються інформаційні матеріали (Юридична допомога).

Матеріальна допомога особам, які потребують тимчасового захисту здійснюється шляхом надання одноразової фінансової допомоги, допомоги на виховання дітей в рамках програм «Сім'я 500+», допомоги в межах програм «Сімейний капітал опіки (RKO)» та «Добрий старт», а також допомоги на оплату за перебування дитини у яслах, дитячому клубі або під опікою няні.

Відповідно до статті 31 Закону «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави» одноразова матеріальна допомога надається в розмірі

300 злотих на особу для покриття найневідкладніших витрат (Допомога біженцям з України).

Заклад соціального страхування надає право особам, які потребують тимчасового захисту на допомогу за програмою «Сім'я 500+». Згідно з програмою, українська сім'я може отримати допомогу на кожну дитину до 18 років в розмірі 500 злотих/місяць. В рамках програми «Сімейний капітал опіки (RKO)» надається матеріальна допомога на дитину у віці від 12-го до 35-го місяця життя. Капітал надається на другу і кожну наступну дитину в сім'ї, якщо дитина живе разом з одним із батьків і залишається на його утриманні. Крім того, Заклад соціального страхування запустив вебсайт українською мовою, на якому розміщено найважливішу інформацію щодо можливості отримання медичного страхування, сімейних виплат, пенсій та допомоги по інвалідності.

Окрім державної допомоги, в рамках допомоги Верховного комісара ООН у справах біженців, особи, які потребують тимчасовий захист в Польщі мають право на фінансову допомогу у розмірі 700 злотих на першу особу та 600 злотих на наступних чотирьох членів сім'ї (Допомога біженцям з України).

В Польщі особам, які потребують тимчасового захисту надається допомога з пошуку роботи, яка передбачає: консультування з питань професійної орієнтації; вивчення ситуації та потреб особи, яка звернулася за допомогою; перевірку компетенцій, інтересів та професійних вмінь безробітного; допомогу у правильному виборі професії; перекваліфікацію; планування розвитку кар'єри; працевлаштування. Допомогу з пошуку роботи надають спеціалісти служби зайнятості та центри інформації та планування кар'єри. Також для самостійного пошуку вакансій та працевлаштування функціонує: Портал «Зелена лінія», електронна Центральна база вакансій та спеціальний мобільний додаток ePraca (Android та iOS) (Працевлаштування в Польщі).

В рамках Національного фонду охорони здоров'я (NFZ) для осіб, які потребують тимчасового захисту на території Польщі здійснюється безкоштовне медичне обслуговування, без додаткових страхувань та оплати. Державна система охорони здоров'я забезпечує їх такими послугами, як: базова медична допомога, спеціалізована амбулаторна допомога, діагностичне

дослідження за призначенням лікаря, консультації в державних закладах охорони здоров'я, лікування в стаціонарі, психіатричне лікування, реабілітація, стоматологічні послугами. Також Національний фонд охорони здоров'я запустив цілодобову гарячу лінію для онкологічних хворих з України. Вона доступна громадянам України, які проходили онкологічне лікування у своїй країні та бажають продовжити терапію в Польщі (Державна медична допомога).

Міністерство охорони здоров'я у співпраці з Польською страховою компанією створили Телеплатформу першого контакту (ТРК), яка забезпечує швидкий доступ до медичної допомоги в неробочий час закладів охорони здоров'я. Гаряча лінія надає медичні консультації, рецепти та направлення до лікаря (Teleplatforma Pierwszego Kontaktu).

Для полегшення надання медичної допомоги громадянам України Міністерство охорони здоров'я Польщі запустило додаток *LikarPL*. Додаток дозволяє оперативно діагностувати стан здоров'я пацієнта, а також полегшує спілкування між пацієнтом і лікарем. Додаток складається з двох модулів – для пацієнта і для лікаря. Завдяки додатку під час медичної консультації українська/російська мова будуть перекладені на польську мову, а польська мова – на українську/російську мову. Додаток забезпечує безперебійний зв'язок між лікарем і пацієнтом (Державна медична допомога).

Вторгнення Росії в Україну – це травматичний досвід для всіх нас. У випадку осіб, які потребують тимчасового захисту до цього страху часто додається ще страх за їхніх родичів, які залишилися за східним кордоном. Тому державні та громадські організації, а також приватні психологи надають цій групі отримувачів соціальних послуг безкоштовну психологічну допомогу та підтримку. Психологічна допомога надається у вигляді індивідуальних консультацій, індивідуальної та групової психотерапії, арт-терапевтичних занять, кризового втручання.

Психологічна допомога надається, як вже діючих установ, так і в спеціально створених. До діючих установ, які надають даний вид допомоги належать: центри кризового втручання, осередок кризової інтервенції, центри першої психологічної допомоги та ін. Одним із спеціально створених установ є пункт безплатної психологічної підтримки українців,

де надається допомога кризової інтервенції, допомога у зв'язку з необхідністю адаптації до нових реалій, переживання втрат, посттравматичного стресу, психологічної допомоги дітям тощо. Органи самоврядування запустили діяльність центру догляду за дітьми з України та безкоштовної психологічної допомоги для молодих біженців. Для українських дітей створено безплатний Дитячий Телефон Довіри при Дитячому Омбудсмені. У рамках проекту «Зона комфорту PSRP» Студентський парламент Республіки Польща запустив безкоштовну психологічну допомогу для студентів з України. Також створено спеціальну сторінку в *Booksy* де є збірка профілів психологів, що дають безкоштовні консультації людям, постраждалим від збройного конфлікту в Україні.

У Польщі всі діти мають не лише право, а й обов'язок здобувати освіту, тому всім сім'ям з дітьми, які приїхали з України надається допомога в отриманні освіти. У закладах освіти для українських дітей створюються додаткові уроки польської мови та корекційні заняття. Також для дітей проводяться безкоштовні освітні заходи, майстер-класи, мистецькі заняття, зустрічі для дітей та підлітків, безкоштовні екскурсії музеями та розроблені аудіогіди українською мовою.

Висновки. Отже, проаналізувавши законодавчу базу, діяльність державних органів влади, неурядових та міжнародних організацій, ми з'ясували, що громадянам України, які були вирушенні переселитись в Польську Республіку через збройний конфлікт надається комплексна соціальна допомога за рахунок зміцнення міжсекторальної взаємодії. Міжсекторальна взаємодія в контексті надання соціальної допомоги особам, які потребують тимчасового захисту базується на партнерських стосунках між представниками публічного (державна влада та місцеве самоврядування), громадського та бізнесового секторів, а також засобів масової інформації.

В Польщі сформована ефективна система соціальної допомоги особам, які потребують тимчасового захисту. Вона включає в себе забезпечення права на освіту та працевлаштування; задоволення потреби в житлі; матеріальне забезпечення; медичне обслуговування; забезпечення доступу до засобів існування; юридичну допомогу та допомогу у вирішенні психологічних проблем; підтримку приймаючих громад.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у подальшому визначенні особливостей та аналізі стану надання соціальної допомоги особам, які потребують тимчасового захисту

за кордоном. Також у здійсненні порівняльної характеристики видів соціальної допомоги даній групі отримувачів соціальних послуг в різних країнах світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державна медична допомога. *Portal gov.pl*. URL: <https://www.gov.pl/web/ua/derzhavna-medychna-dopomoha> (дата звернення: 17.04.2022).
2. Допомога біженцям з України. Ситуація зі страховкою та підтримка іноземців. *Rankomat.pl*. URL: <https://rankomat.pl/dopomoga-bizhencyam-z-ukrajini> (дата звернення: 18.04.2022).
3. Кількість біженців з України наблизилась до 5 мільйонів. *Слово і діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/18/novyna/suspilstvo/kilkist-bizhencziv-ukrayiny-nablyzylas-5-miljoniv> (дата звернення: 21.04.2022).
4. Кердивар В. В., Христенко В. Є. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту. Харків, 2021. 143 с.
5. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери / Л. А. Мельник та ін. ; за ред. Л. С. Волинець. Київ : Калита, 2015. 72 с.
6. Про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та несення наслідків : Директива Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 р. *Офіційний вісник L 212*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj> (дата звернення: 27.04.2022).
7. Працевлаштування в Польщі. *Portal gov.pl*. URL: <https://www.gov.pl/web/ua/pratsevashtuvannya-v-Polshchi> (дата звернення: 24.04.2022).
8. Українські біженці: настрої та оцінки (березень 2022 р.). *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamku/sotsiologichni-doslidzhennia/ukrainski-bizhentsi-nastroi-ta-otsinky> (дата звернення: 23.04.2022).
9. Юридична допомога. *Portal gov.pl*. URL: <https://www.gov.pl/web/ua/Yurydychna-dopomoha> (дата звернення: 17.04.2022).
10. O pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa : Ustawa Polska z dnia 12 marca 2022 r. *Dziennik Ustaw. 2022. Poz. 583. S. 46*.
11. O nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej : Ustawa Polska z dnia 5 sierpnia 2015 r. *Dziennik Ustaw. 2021 r. Poz. 945. S. 32*.
12. Teleplatforma Pierwszego Kontakt. *Portal gov.pl*. URL: <https://www.gov.pl/web/zdrowie/tpk> (дата звернення: 19.04.2022).

REFERENCES:

1. Derzhavna medychna dopomoha [State medical care]. *Portal gov.pl*. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/ua/derzhavna-medychna-dopomoha> [in Ukrainian].
2. Dopomoha bizhentsiam z Ukrainy. Sytuatsiia zi strakhovkoiu ta pidtrymka inozemtsiv [Assistance to refugees from Ukraine. Situation with insurance and support for foreigners]. *Rankomat.pl*. Retrieved from <https://rankomat.pl/dopomoga-bizhencyam-z-ukrajini> [in Ukrainian].
3. Kilkist bizhentsiv z Ukrainy nablyzylas do 5 milioniv [The number of refugees from Ukraine has approached 5 million]. *Word and deed*. Retrieved from <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/18/novyna/suspilstvo/kilkist-bizhencziv-ukrayiny-nablyzylas-5-miljoniv> [in Ukrainian].
4. Kerdivar, V.V., & Khristenko, V.E. (2021). *Syndrom zherty u vnutrishno peremishchenykh osib iz zony lokalnoho voiennoho konfliktu [Victim syndrome in internally displaced persons from the zone of local military conflict]*. Kharkiv [in Ukrainian].
5. Melnyk, L.A., Grudiy, M.A., Ostapchuk, G.V., Pylypas, Yu.V. & Semenko, I.M. (2015). *Psykhosotsialna dopomoha vnutrishno peremishchenym ditiam, yikhnim batkam ta simiam z ditmy zi Skhodu Ukrainy [Psychosocial assistance to internally displaced children, their parents and families with children from eastern Ukraine]*. Kyiv: Kalita [in Ukrainian].
6. Pro minimalni standarty dlia nadannia tymchasovoho zakhystu u razi masovoho naplyvu peremishchenykh osib ta pro zakhody, sheho spriyaiu zbalansovanosti zusyul mizh derzhavamy-chlenamy shchodo pryiomu takykh osib ta nesennia naslidkiv : Dyrektyva Rady 2001/55/IEC [On minimum standards for the provision of temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures to promote a balanced effort between Member States to receive such persons and to bear the consequences thereof : Council Directive 2001/55 / EC] (2001, July 20). *Official Journal L 212*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj> [in Ukrainian].

7. Pratsvelashtuvannia v Polshchi [Employment in Poland]. *Portal gov.pl*. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/ua/pratsvelashtuvannya-v-Polshchi> [in Ukrainian].
8. Ukrainski bizhentsi: nastroi ta otsinky (berezen 2022 r.) [Ukrainian refugees: attitudes and assessments (March 2022)]. *Razumkov center*. Retrieved from <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukrainski-bizhentsi-nastroi-ta-otsinky> [in Ukrainian].
9. Yurydychna dopomoha [Legal aid]. *Portal gov.pl*. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/ua/Yurydychna-dopomoha> [in Ukrainian].
10. O pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego panstwa : Ustawa Polska [On helping Ukrainian citizens in connection with an armed conflict in the territory of that state: Polish Act]. (2022, March 12). *Journal of Laws*. Pos. 583. P. 46. [in Polish].
11. O nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej : Ustawa Polska [About free legal assistance, free civic counseling and legal education: Polish Act]. (2015, August 5). *Journal of Laws*. 945. P. 32. [in Polish].
12. Teleplatforma Pierwszego Kontaktu [First Contact Teleplatform]. *Portal gov.pl*. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/zdrowie/tpk> [in Polish].